

- Diqqət, diqqət! Bakıdan Frankfurtu uçan təyyarəyə minik başlanır.

Miniyi elan edən diktör qızın səsi bizi fikrimizdən ayırdı.

Aeroportun gözləmə zalında oturub ordan-burdan, heç birinə aidiyyəti olmayan məsələlərdən danışırıq, fikrimiz isə tamamilə başqa bir yerdə idi. Çünki artıq söhbətimiz də, sözülmüş də qurtarmışdı, bitmişdi. Artıq hər bir məsələnin sərhədində gəlib çatmışdıq. Bir-birimizin yanından ola-ola sanki bir-birimizin yoxluğunu da hiss edirdik, başa düşürdük. Başa düşürdük ki, bir neçə dəqiqədən sonra biz bir-birimiz üçün həmişəlik yox olacağıq və başa düşürdük ki, bir-birimizə bağlayan hər nə varsa, artıq yavaş-yavaş açılır, açılacaq da yox olur, ariyir. Başa düşürdük ki, bundan sonrakı həyatımızda bütün baş verəcək hadisələrdə artıq biri-birimizsiz iştirak edəcəyik. Və onu da ürək ağrısı ilə başa düşürdük ki, biz bundan sonra biri-birimiz üçün ancaq xatirələrdə yaşayacağıq.

Bundan sonra aramızda heç nə olmayacaq. Yalnız olsa-olsa, arada bir telefon zəngləri olacaq, o da ki, ilk vaxtlarda. Daha sonra o da kəsiləcək. Olmayacaq. Hər bir şey bitəcək. Və bunu hər ikimiz ağrı ilə, göynərti ilə başa düşürdük... Dərk edirdik. Diktör qız dediyi sözləri ingilis dilində təkrar edirdi. Daha sonra rus dilinə keçəcəkdi.

- Hə, yaxşı, di gəl xudahafizləşək.

O, qollarını açaraq məni qucaqladı. Mən də onu qucaqladım, bağrıma basdım. O, tamamilə kövrəlmişdi. Heç mən də özüm də deyildim. Elə həyat yoldaşı da ağlayırdı. Süni şəkildə gülümsəməyə çalışaraq yavaş səslə dedim:

- Deməli, uzağı səhər saat on birdə Frankfurtdasınız. İki saat aeroportda istirahət edərsiniz, sonra yenidən uçuş axşamüstü artıq Nyu-Yorkda olarsınız. Əla. Uzaq başı sabah... Heç sabah da yox, elə bu gün axşamüstü okeanın o biri tayındasınız.

O, məni bərk-bərk qucaqlayaraq pıcladı:

- Sən heç fəqir eləmə, mən oradan sənə tez-tez zəng edəcəyəm. Sənin üçün də orada bir iş axtaracağam. Hökmən axtaracağam. Əgər hər şey yaxşı olarsa, sənə də viza göndərəcəyəm, gəlsən. İnən mənə, görərsən, hər şey yaxşı olacaq.

- Hə, əlbəttə, əlbəttə, - deyə dodaqlarını mizıldandı. Daha nəsa demək istəyirdi, amma bacarmadı. Çiyinləri əsirdi. Hənkürtü tutmuşdu onu. Mən də onu özümə tərəf bərk-bərk çıxaraq göz yaşlarını birtəhər udub, süni şəkildə gülümsədim:

- Bədsir, nə olub axı? Axı dünənə qədər deyirdik ki, hər şey yaxşıdır, əladır. Əladan da əladır. Bədsir, özünü ələ al, möh-

kəm ol. Özün dediyin kimi, hər şey yaxşı olacaq. Uzağı bir həftədən sonra sənin üçün hər şey dəyişəcək, hər şey yenilənəcək. Əlbəttə, yeni dünya, yeni həyat, yeni qita, yeni iş, yeni dostlar... Bir sözlə hər şey sənin üçün yeni olacaq. Sənin üçün yeni həyat başlayacaq.

O, yavaş bir səslə - bəlkə də istəmədi ki, bütün bunları həyat yoldaşı da eşitsin.

- Bəli... Bu yaşımızda, indi hər bir şeyi yenidən başlamalıyam. Hər şeyi təzələməliyəm. Axı mən indi ömrümün ortasında dan keçmişəm. Bəs axı mən... nə isə - dedi. Sözlərinin ardını getirə bilmədi.

- Diqqət-diqqət, Bakıdan Frankfurtu uçan təyyarəyə minik başlanır.

Axıncı dəfə biri-birimizi qucaqladıq. Elə bil ki, diktör qız öz səsi ilə bizi bir-birimizdən ayırmış istəyirdi. Biz isə əksinə, onun bu tutuşu kimi əzbərdən dediyi sözlərdən sonra bir-birimizə daha bərkdən sarılırdıq. Həm də mənə ələ gəlirdi ki, bu diktör qızın səsinə nəsa ələ bil ki, dərin bir hüznə var, bir kədər var. Sanki aeroportda da döşətili bir peşimançılıq hissi hakim idi.

Adətən belə bir hiss hər hansı bir insanda tutduğu və axırı məlum olmayan gündən sonra olur. Bir qədər tərəddüd, bir qədər qorxu... Və bunların hər ikisindən artıq peşimançılıq hissi hakim kəşilir.

...O, əylib yerdən kiçik əl çantasını götürdü. Axıncı dəfə mənə pıclı ilə "sağ ol" deyərək, arvadının qoluna girib yavaş-yavaş aeroportun gömrük xəttinə tərəf getməyə başladı.

Hərbi geyimli gömrük işçiləri onların kiçik əl çantalarını çox böyük cidd-cəhdə yoxlayırdılar. Sanki bu mühüm işdən çox böyük məmnunluq duyur, zövq alırdılar və ələ bil ki, özlərinin bu neçə dəqiqəlik xələfliklərini kiçikmə sükut etməyə çalışırdılar. Hər şeyi ələk-vələk edir, onların üst-başlarını yoxlayırdılar. Onun əlində tutduğu "diplommat" çantası da yoxladılar. O isə həyat yoldaşı ilə boyunlarını büküb öz vəzifə borclarını "namusla" yerinə yetirən bu gömrük işçilərinə sakit-sakit baxır, öz doğma vətənlərinin bu sonuncu qapısında dayanıb hər bir şeyin sonunu, axırını səbirli, təmkinlə gözləyirdilər və heç nəyə də əsə biləşmirdilər. Əksinə, get-gedə sanki hər şeyə qarşı laqeydləşirdilər.

(Çox qəribədir. Bu dünya ölkələrində bir vətəndaşın öz ölkəsindən itməsi, gedib digər bir ölkədə yaşaması heç kimi, heç bir gömrük işçisini narahat etmir. Amma bir adamın düzəldiyi hər hansı bir qiyəməli, cənsiz əşya isə bir ölkədən başqa bir ölkəyə gedə bilməz. Bu, cinayət sayılır. İnsan gedir-gətsin, əşya isə qal-

malıdır. Demək əşya insandan qiymətlidir. Amma onlar özləri ilə ələ bir sən deyən qiymətli şey də aparmırdılar. Vətəndaş onlar üçün qiymətli sayıla bilən bütün nələri var idisə - ev, mebel, adi qab-qacaq, televizor, köhnə bir maşın, bir sözlə, illər uzununu birgə pul yığıb səvinə-səvinə hər nə almışdırlarsa, hamısını pula çevirib özləri ilə aparırdılar. Ən qiymətli şeyləri isə bura ilə bağlı acılı-şirəli xatirələri idi. Və o xatirələri yaddaşlarına köçürüb özləri ilə okeanın o biri tayına keçirirdilər. Birə bunu satıb pulu çevirə bilməmişdilər. Çünki bu xatirələr özlərindən başqa heç kimsə lazım deyildi. Nəhayət ki, gömrük yoxlamaları qurtardı. Onlar başqa bir köşəyə alndılar. İndi də pasportları yoxlanılırdı. Sonra hərbi geyimdə olan sərhəddilər xəttinə yaxınlaşdılar. Daha sonra biletlərin yoxlanılması... Vaxt qurğuşun ağırılığa, özü də əzabla, ağrı ilə keçirdi. Mən bütün bunları onlardan bir xeyli aralıda qalın və gülləkeçirməz şüşə arxasından durub seyr edir, siqaret-siqaretlə calayırdım. Sonra başqa bir yoxlama... Onlar bu yoxlama yollarında dayanıb hər bir çantaya arklə girən, təkcə ürəyə girməyi bacarmayan bu dövlət məmurlarına ələcsizlikdən, məcbu-

İsfəndiyar VAHABZADƏ

dilər, qabağa düşməyə can atırdılar, sanki burdan tez getmək, qaçmaq, öz vətənlərinə tez çatmaq istəyirdilər.

Aeroportun alışdım-yandım müasir çil-çıraqları bütün helleqon işıqları ilə bəzədilmiş dahlizi onlar gedən xətti tam işıqlandırma bilmirdi. Ətraf yarıqaranlıq idi. Birdən ağlıma qəribə bir fikir gəldi. İstədim onlara tərəf qaçsam, bütün bu yoxlama məncələrinə yarıb onlara çatam, arxadan onu qucaqlayıb, boynuna sarılıb çoxdan, lap çoxdan ayrılmış köhnə dostlar kimi üzündən gözdən öpəm, ağlaya-ağlaya

qaranlığında açıq-aydın görəsəndir. Bir dəstə adam avtobusdan çıxıb tələsmədən, aramla açıq qapısına trap qoyulmuş təyyarəyə yaxınlaşdılar. Daha sonra ikinci avtobus da gəldi. Təyyarə doldu. Qapı bağlandı. Trap götürüldü. Prapellər hərəkət etdi. Təyyarə yerdə bir az hərəkət edib sonra göyə qalxdı. Və hər şey bitdi, qurtardı. Divarı əvəz edən iri laylı pəncərənin qarşısından kreslolardan birində oturdum. Gecənin qaranlığında kəsik-kəsik siqnal işıqları ilə uzaqlaşan təyyarənin ardınca baxırdım. Baxdıca da gözlərim

Hekayə

Ölüm korpüsü

"Çevrilmə" əsərinin müəllifi F.Kafkaya ithaf edirəm

riyyəti qarşısında qalib öz vətənlərindən imtina etmələrini, daha doğrusu, onları bu işə məcbur edən səbəbləri heç birini demədən, danışmadan, ancaq sükmə ilə, sifətlərindəki qəribə bir ağrı ilə izah edə-ədə bir köşkdən başqa bir köşəyə yaxınlaşır və get-gedə uzaqlaşır və uzaqlaşdıca da kiçilirdilər. Və nəhayət ki, hər bir şey qurtardı. Müasirlər yavaş-yavaş təyyarə xəttinə keçirdilər. Öz səadətəlini öz vətənlərində tapa bilməyib, ələcsiz qalıb, vətəni tərk edib özə bir qitədə, başqa bir məkanda tamamilə yadlar içində xoşbəxtlik axtarırlar tələsmədən, yavaş-yavaş təyyarə zolağına yaxınlaşdılar.

Məcburiyyəti qarşısında qalib, vətəni atıb hara gəldi üz tutub gedənlər dahliz boyu gecənin qaranlığında sanki yox olur, yavaş-yavaş əriyirdilər. Həm də çox qəribədir, bu müasirlər ələ bil ki, heç yana da tələsmirdilər. Çox ağır-ağır, çox ləng gedir və çox ağır-ağır da yox olurdular. Amma onlardan başqa bir xətdə acınalardan da var idi ki, onlar bizi mükəlləblər fərqli olaraq tələsir-

deyəm ki, amandır getmə burdan, qal burada. Axı sən niyə özün-özünü aldadırsan. Axı sənin o tərəflərdə heç bir qohumun-zadənin yoxdur, bu illər uzun sən özün-özünə yalan deyirdin, özünə təskinlik üçün bütün bunları uydururdun, ələ bizi də aldadırdın. Mən səni başa düşürəm, çox gözəl başa düşürəm. Onun üçün də heç bir vaxt bunları özünə vurmurdum. Amanın gündürdün, getmə, sən o tərəflərdə tələ olacaqsan. Sən tamamilə tələ ol. Ələ mən də tələm. Məni tələ qoyub getmə. Na olar, getmə... Amma bildirdim ki, indi bütün bunlardan mümkün şey yoxdur, bura dünyada. Çünki onların pasportlarına artıq möhür vurulmuşdu və bu vurulan möhür onlara bir də geri qayıtmıyı yasaq etmişdi. Çünki onların pasportlarına vurulan bu möhür adı möhür deyildi, vətənsizlik damğası idi ki, artıq vurulmuşdu.

Aeroportun iri laylı pəncərəsindən gecəyə qorq olmuş uçuş meydanına baxırdım. Bu uçuş xəttində irili-xırdalı müxtəlif ölkələrin təyyarələri dayanmışdı. Onların təyyarəsi də bu gecənin

dolurdu, qəhərlənirdim. Öz tələlimi, öz tənalıqlımı ağır-ağır başa düşürdüm. Və başa düşdükə də ələ bil ki, havam çatmırdı. Bir siqaret yandırdım. Nədənə yadıma çoxdan gəldiyum "Bura Amerikadır" adlı sənədli film düşdü. Hə... Onda video-maqnitofonlar biza təza-təza gəlirdi. Dünya isə bundan, bu yenilikdən çoxdan istifadə edirdi. Və biz bu yeni qurğunun Qərb dünyası üçün köhnə, bizim üçün isə texnikanın ən son nailiyyətinin evimizdə olmasından əlverişli fəxr edirdik, qürurlənirdik. Və biz təmtəraqlı, zahiri parıltılı olan Qərb dünyası ilə video-kasətlər vasitəsilə yenidən tanış olurdur. Yenidən tanış olurdur deyəndə ki, biz bu Qərb dünyası ilə hələ yeniyetmə və ilk cavanlıq illərindən də tanış idik. Onda dünya tamamilə başqa bir dünya idi və biz bu Qərb dünyası ilə bədi kitablar vasitəsilə - O.Henri, Cek London, Drayzer, Heminqvay və başqaları daha sonralar isə Con Andkay, İrvin Şou, Core Faulz və bu kimi nəhəng yazıçılar vasitəsilə tanış idik.

Amma bizdən sonra gələn cavan nəsil üçün bu yazıçılar və onların əsərləri nədənsə öz gücünü itirdi, oxunulmadı. Bizdən sonra gələn nəsil nə belə yazıçılar tanıdı, nə də ki, onların əsərlərini oxudu. Bədi kitabları videokasetlərə əvəz etməyə başladı. Mən yeniliyin əleyhinə deyiləm, yox, qətiyyənlə yox. Birca onu deyə bilərəm ki, müasir dövrdə kitabları əvəz edən bu kasetlərdə hər bir şey tamamilə tersinə yozuldu, baş-ayaq oldu. Məsələn, ki, tablarda təsvir olunan təmiz eşq-məhəbbətin yerini açıq-saçıq seks-pornoqrafiya, ige, qorxmaz qəhrəmanlığın yerini adam öldürmək, qan axıtmaq, cinayətkarlıq, zəhmətli pul qazanmanın yerini isə qarətçilik, ögurluq tutdu - vassalam.

Ha... "Bura Amerikadır" fil-

minə qayıdaq. Həmin filmə Qərb dünyasının, Amerikanın zahiri gözəlliyi, bəzəyi təsvir olunduğu kimi, daxili eybəcərliyi də açıq-saçıq göstərilirdi. Filmə göstərilirdi ki, öz səadətlerini, xoşbəxtliklərini heç bir yerdə, heç öz vətənlərində belə tapa bilməyən dünyanın ən müxtəlif yerlərində xoşbəxtlik adlı bu mücərrəd məfhumun ardınca Amerikaya gəlirlər. Bura üz tutur, bura pənah götürürlər. Amerika deyilən bu azad məmləkətə böyük arzularla, böyük ümidlərlə gəlirlər. Bəlkə də uça-uça gəlirlər. Amma burada isə o arzulaqları xoşbəxtliyi tapa bilmirlər. Çünki buranın da öz sərt qayda-qanunları var. Və çox az adam tapılır ki, bu sərt qayda-qanuna, bu soyuq nizam-intizama

mə alışsın, tab gətirsin. Bu ölkədə ancaq güclülər yaşaya bilər, zəiflər isə burada tez bir zamanda sıxışdırılır, təkəllir. Bu ölkə zəifləri sevmir, zəiflərə biganədir. Romantik hissirlər, sentimentallıq duyğular, hər hansı insani keyfiyyətlər bu ölkəyə - tamamilə yadındır. Xoşbəxtlik dəhşətə bura gələn zəiflər tez bir zamanda burada hər bir şeylərini itirirlər. Varlarını, yoxlarını, gələcəklərini, keçmişlərini itirirlər. Qorxudan qaşırlar. Bütün arzuları, xeyalları pəron-pəron düşür, dağılır puç olur. Bu isə dünyanın sonuncu qitəsidir, ən axırını yeridir. Burdan o yana isə başqa bir yer yoxdur. Dünya burada bitir. Xeyalları çin çıxmayan, puç olan, arzuları dağılan bu mühacirlər artıq geriya da, öz vətənlərinə də qayıda bilmirlər. Çünki

vətənlərini də itiriblər. Artıq vətəndə heç kimsə lazım deyil. Həyat bu mühacirlərdən ötrü şlaqbaumlardan ibarətdir. Sanki hər tərəf bağlanmış. Və burada, bu azad ölkədə, Nyu-Yorkda okeanın üstündə çox geniş, yaraşıqlı bir asma körpü də var. Bütün arzuları, xeyalları puç olanlar, hər nələri varsa itirənlər, gələcəkdən artıq ümidini üzənlər bu körpünün üstünə gəlir və buradan özlərini okeana atıb intihar edirlər, bu dünya ilə vidalaşırlar. Və bu körpünün üstündə minlərlə avtomobil sütiyür və minlərlə də adam bir an içində bu intihar edən şəxsi görür, amma heç bir də məşinini saxlayıb ona yaxınlaşmır. Onun yanından laqeydcasına sütiyüb ötür. Çünki burada insan əzəbləri-

na laqeydlilik başlıca şərtdir. Əgər burada ətrafında baş verən hadisələr laqeyd olmasın, bütün faciələrə ürək ağrısı ilə yanaşsan, yaşaya bilməzsən, məhv olarsan. Və bu qitənin bu qədər inkişafına səbəb də elə laqeydlilik, hər şeyə qarşı biganəlikdir. Soyuqluq və robotlaşmaqdır. Vəssalam.

Və filmin sonunda kommentariya verən diktor kədərli bir musiqi sədaları altında deyir ki, Nyu-York polisi hər gün bu okean sularından beş-altı mühacirin cəsədini tapıb qıxdırır. Ha, heç bilmirəm bu film hardan gəlmiş mənim yadıma düşdü...

Tayyara artıq gecənin qaralığında itib yox olmuşdu. Uzaqlardan, lap uzaqlardan kəsik-kəsik işıq siqnailləri yəni-sönürdü... Və nəhayət, o işıq siqnailləri də yox oldu, bitdi. Bədən məna elə gəldi ki, bu uçan tayyara gedib Nyu-Yorkdakı həmin o asma körpünün üstündə yerə enəcəkdir...

Ayağa dururam. Yavaş-yavaş aeroportdan çıxıram. Heç evə getmək istəmirəm, baş götürüb harasa qaçmaq istəyirəm. Amma oranın nə olduğunu, hara olduğunu isə heç özüm də bilmirəm. Birca onu bilirəm ki, baş götürüb qaçmaq və heç kimi də görmək istəmirəm. Hava əlaqədarlıq idi. Yavaş-yavaş şəhər açılırdı. Şəhərlərdən zəhləm gəlirdi. Şəhərləri sevmirəm. Çünki şəhərlər hər bir şey məna aydın olur. Şəhərlər hər şeyi soyuq şüurla görürəm, hər bir məsələni dərhlə laqeydlilik və biganəlikdən doğan küt və keymiş bir ağrı ilə dərk edirəm. Hər şeyi təsəllisiz və təskiniksiz özümə aldatmadan başa düşürəm. Başa düşürəm ki, mən artıq heç kimsə lazım deyiləm və bunu tam çılpəqliliyiylə hiss edirəm ki, artıq heç kimsə nə bu ictimai-siyasi formasiyaya məlum olmayan, sanki quldariqlıq sosializmin cütlaşmasından əmələ gələn bu xəstə hibrid quruluşla, nə də ki, vaxtı ilə yaxınlaş ediyim, hər gün görüşüb şənləndiyimiz, deyib-güldüyümüz dostlara lazım deyiləm. Və mən artıqam. Çünki mən özüm də hənsisə bir cəmiyyətdən nə vaxtsa indiki yad cəmiyyətdə, özge bir dünyaya gəlmiş qarıb bir mühacirəm. Təza gəlmiş düşdüyüm cəmiyyətə heç cürə alışa bilmirəm. Və gəlmiş düşdüyüm cəmiyyətdə hər şey alından çıxıb, hər bir şeyi itirmişəm. Gələcəyimi, keçmişimi itirmişəm. Sabahımdan ümidimi üzmüşəm. Və bu təza cəmiyyətdə mən get-gədsıxdırılıram, təkəllirəm. Və hərdən mənə elə gəlir ki, mən bu dünyada bəzədiyim kimi, elə bu dünyada mənəndən bezi, başəyriyə mənəndən zühəra gəlir.

Ha... Dediylim kimi, şəhərlərdən zəhləm gəlir. Məndə iki-

üç ildir ki, yuxusuzluq xəstəliyi əmələ gəlmiş. Gecələr yatmağa gərrib səhərə kimi o tərəf-bu tərəf elə hey çevrilirəm. Qızıma çəkmiş, oğluma pəltə almıyıram. Bir az borcum var. Onu qaytarmaq üçün evdən nəyisə satmalıyam. (Amma nəyi?) Aynabəndin sınımış pancarasına şüşə saldırmıyım. Son vaxtlar həyat yoldaşımın ürəyi ağrıyır. Onu həkimə aparmıyıram. Və... və... Və bir də baxıb görürəm ki, səhər yavaş-yavaş açılır. Aman Allah, mən heç gözümü də yummamışam çalğıram ki, bütün belə insana əzab verən fikirləri özüməndən qovam, heç nə düşünməyirəm. Ürəyimdə saymağa başlayıram: bir, iki, üç, dörd, beş və... gözümün yavaş-yavaş öz-özünə yumulur. Ha... onda birtəhər gözümə yuxu gəlir. Onda bir az yata bilirəm. Buna isə yuxu demək olmaz. Bu nədirsə, tamam ayrı bir şeydir. Bəlkə də elə mürğələkdir. Bir sözlə, bir qədər mürğəliyəm. Onda da çox vahiməli, qorxulu yuxulara gəlirəm. Tər məni basır, dəhşətə gəlirəm. Yuxuda çıxıram, qışqırıram. Öz qışqırtıma özüm ayırlıram. Ürəyim az qala yerindən çıxır...

Bəzən yuxuda görürəm ki, hənsisə qarıb, heç mənə tanış olmayan bir şəhərdəyəm. Amma ha illah edib bilə bilmirəm ki, bu nə şəhərdir, bu şəhərin adı nədir. Bu şəhərdə küçələr bomboşdur, kimsəsizdir. Mən də təmtəkməm. Bu küçədən o küçəyə, o küçədən də bu küçəyə qaçıram. Amma heç kimi tapa bilmirəm. Küçələrdə heç kim yoxdur. Bu şəhərdə olan binalar da bomboşdur, bu evlərin sakinləri həra isə çıxıb gediblər. Küçədə olan məşinlər də elə yerlərində donub qalıblar dayanıblar. İçində də heç kim yoxdur. Yuxunun içində özüm-özüməndən soruşuram ki, axı bu nə şəhərdir, bu şəhərin adamları həra gediblər, bəs niyə mənə özləri ilə aparmayıblar və mənə bu şəhərə kim gətirib? Axı mən niyə təkəm? Və bu təklikdən qorxuram, vahimələnirəm, həra qaçıramsa, heç kimi rast gəlmirəm. Küçələrin sonunu, öz aramımı tapa bilmirəm. Onda qışqırıram, qışqırmağa başlayıram. Ay aman... heç səsim də çıxmır ki... ha boğazımı cırıramsa, qışqırıramsa, səsim çıxmır ki, çıxmır. Səsim də elə bil ki, batıb. Öz həlimdən, öz vəziyyətimdən özüm də qorxuram. Onda yuxudan həvnlək dururam. Tamam tərəfimdən oluram. Ürəyimin döyüntüsünü özüm də eşidirəm. Uzun müddət özümə gələ bilmirəm.

Bəzən də yuxuda görürəm ki, böyük bir okeanın döz ortasında kiçik bir qayıqda tək-tənəyəm. Ətraf tam zülmətdir. Heç səhil də görsənmir. Amma bu okeanın suyu nədirsə, çox qatırdır, qatran kimidir. Mən də qayıqda

oturub, avar çəkib səhələ çıxmağa can atıram. Amma mümkün olmur. Avarları suyun içində tərpedə bilmirəm. Axı mən hardan gəlmiş burda düşmüşəm? Mən kim gətirib burda atıb? Qayıqın içində ayağa durub gecənin zülmətində qışqırıram, köməyə, imdadə adam çağırıram. Heç kim səsimi eşitmir. Heç kim mənə həra vermür. Çünki səsim çıxmır. Yəni də elə bil ki, səsim batıb. Öz köməkçisizliyi, öz acizliyiylə görüb ağlayıram. Lap belə əməli-başlı, uşaq kimi ağlayıram. Qorxudan dəhşətə gəlirəm. Onda ilan vürməsi kimi, yuxudan ayılıram. Uzun müddət bu vahiməli yuxunun təsirinə çıxma bilmirəm. Özümə gələ bilmirəm. Yerimin içində uzanıb yuxumu yozmağa başlayıram və başa düşürəm ki, nəinki yuxuda, hətta bu real həyatda belə tənəyəm. Təkmən. Öz köməkçisizliyi, ümidçisizliyi, ən başlıcası, öz müdafiəsizliyiylə dəhşətə, ürək ağrısı ilə ən son nöqtəsinə qədər başa düşürəm. Özümü aldatmadan hər şeyi başa düşürəm. Elə ona görə də şəhərlərdən zəhləm gəlir. Aşağılara isə... ha... xüsusilə də külləki, yağışlı soyuq payız və qış axşamları, heç kimin xoşlamadığı belə axşamları çox sevirəm. Yəqinə təsəllim və zövq aldığım belə axşamlardır. Çünki belə axşamlarda başqa bir aləmə düşürəm. Axşamlar özümü aldadırm. Özümü inandırırəm ki, səhər səhər hər şey yaxşı olacaq. Odur ki, gecənin bitməsinə, qurtarmasına istəmirəm, yalanının ömrünü uzatmaq istəyirəm. İstəyirəm ki, aləmdə elə bir qeyri-adi imkan olsun ki, gecənin bitməsinin qarşısını alım. Tutum gecənin qaralılıq atəyindən, onu getməyə, onu ağarmamağa, səhərə əvəz olunmağa qoymayım. Tutum saatın əqrəblərindən, mənə sabaha aparmağa qoymayım. Deyim ki, "amanın gündür, gəlməyin, durun yerinizdə, qalın. Səhər pisdirdi, çox pisdirdi... Gecə isə öz işini görür, saat çiqqıldayıb, səhər isə yaxınlaşır. Yəni də səhər durub evdən qaçmaq, küçələrə avarlanmaq, sonra axşam, sonra gecə, sonra yuxusuzluq, daha sonra səhər yaxın mürğələmək, qorxulu yuxular görmək, qorxmaz, yuxudan dik atılmaq... yəni hər bir şey təkəllirəm. İndi başa düşürəm ki, bu dünyada təza heç nə yoxdur. Bu dünya elə təkəllirliqəndən ibarətdir. Başa düşürəm ki, səni görə bu dünyada ən çətin şey elə yaşamamış özün imiş. Odur ki, səhər təzədən duran kimi cəld əl-üzümü yuyub ağzıma bir tükə çörək atıb evdən qaçıram, əslində, özüm-özüməndən qaçıram. Özüm-özüməndən hesabət verməkdən qaçıram.

Ölüm korpusu

Əvvəlki səh. 21-də

Aeroportdan yavaş-yavaş çıxıb avtobusa oturub şəhərə gəlirəm. Avtobus demək olar ki, bomboşdur. Beş-altı nəfər arxa oturmaqda oturub tum çirtlayır, səhəb edir. Avtobusun pəncərəsindən gözəlləri yola dikib sabahımı, o biri günümü, gələcək günlərimi düşünürəm. Fikrimi aparıb bir yana çıxarda bilmirəm. Sanki labirint yolları düşmüşəm. Həç bir çıxış yolu da tapa bilmirəm. Bu yollarda azıb qalmışam. Özüm də çıxılmazlığımı, öz təklifiyimi tam dərk edirəm. Onun üçün də təkliflərdən qorxuram. Həçki təkliflərdən özüm-özümə hesabət verəmir. Özüm-özümə hesabət verməkdən isə bəyaz dediyim kimi, qaçırəm, daha doğrusu, qorxuram. Həm də təkliflərdən indi ki yasadığım bütün ömrümün arxasında ayı-üyrü, gərintili-çıxıntılı gəldiyim bütün yollarına nəzar salıram. Harada səhv və harada düzgün hərəkət etdiyimi götür-qoy edirəm. Bilo-bilo ki, bütün bunların artıq həç bir faydası yoxdur. Olan olub, keçən keçib, bunlar bir də həç bir vaxt geri qayıdan deyil, yəni də xoşalən hər bir məsələnin axırına gedirəm. Özüm də istəmədən gedirəm. Hər bir məsələni yada salmağa çalışıram. Özüm-özümün ən böyük ittihamçısına, özüm-özümün həm hakiminə, həm də məhkumuna, özüm-özümün ən böyük dəməmaq şükayətçısına çevrilirəm. Vaxtı ilə tutduğum bəzi işlər görə özümün-özümə şükayət edirəm. Onda da baxıb görürəm ki... Ay aman... Bütün ömrüm boyu səhv etmişəm ki, bütün ömrüm boyu səhvlər içində olmuşam ki... Səhvlər içində yaşamışam ki... Sən demə, bütün ömrüm boyu arzuladığım boğmağa məşğul olmuşam, həmişə iradəmin ziddinə getmişəm. Amma nədənsə bütün bunlara baxmayaraq, bütün ömrüm uğurlu keçib, həmişə uğur qazanmışam... Eh... Bunları fikirləndirəndə iş az qala od tutub yanırıf... Darıxmağa başlayıram. Elə bil ki, havam çatmışır, boğuluram. Ha özümə söz veririm ki, daha bəsdir, daha dünənə qayıtmayım yəni də mümkün olmur ki, olmur. Elə bil ki, dünənki məən olub atıb, yaşıbı bugünkü mənin bağızından və deyir ki, mənə yeni bu günə gətirib salmışam. Axı mən dünən yaxşı idim, hər bir işim əla idi, heç nəyin fikrini çək-mirdim. Amma bugünkü pis hələ, pis güzəranə mənə gətirib salmışam. Əstəğfurlah...

Hələ bütün bunlar azmış kimi, elə bil ki, sabahki mən də özünü bugünkü mənə zilləyib deyir ki, hələ mən də sənədən çox şey umuram. Fikrimi dağıtmaq üçün yola

lara baxıram. Hə... Yadıma düş-
dü ki, mən bu yollarla təxminən
üç il əvvəl də getmişdim. Hə...
Düz üç il əvvəl başqa bir dostum
xaricə - İsrailə yola salırdım, ötür-
rürdüm. Doğrudan da... Üç il gör
nə təklif keçdi... O, əvvəl-əvvəl
İsrailədən mənə zəng edirdi.
Gec-gec də olsa zəng edirdi. Da-
nışardıq. Onun burada mənədən
başqa heç kimi yox idi. Və həmişə
da hiss edirdim ki, danışdıqca
kövrəlir, özü bildirməyə də, səsinə
süni sevinc qalınları əlavə etsə də,
ağlayır, mən bütün bunları başa
düşürdüm.

Amma üzə də vurmurdum.
İndi nədənsə çoxdandır ki, zəng
etmir, səsi-sorəği çıxmır, ondan
bir xəbər-ətar də yoxdur... Hm...
Bəlkə də ölüb... Hə?.. ola bilər,
hər şey ola bilər. O xəstə, hamı
də çox yaşlı idi... Mən onun oğlu
yaşında idim... Yox, bəzə əvvəllər
dəm deyildik, yox... Dediyim ki-
mi, aramızda yaş fərqi çox idi,
lap çox idi. Biz onunla sonralar
dostlaşdıq. Sadəcə olaraq bizi
ümmü problemimiz, işsizlik və
çatışkınlıqlar birləşdirdi, bizi bir-bi-
rimizə yaxınlaşdırdı... O, milli-
yyətə yəhudi idi. İkinci Dünya
müharibəsinin iştirakçısı idi. Bir
qıçını da çəkirdi. Müharibədə
Mazdok tərəflərə yaranmışdı.
Deyilənlərə görə, Bakıya alman-
ları girməməsindən ötür böyük
qəhrəmanlıq, şücaət göstərmişdi.
Bu döyüşlərə ağır yaranmışdı
və yarananlarına baxmayaraq,
geri çəkilməmişdi, döyüşmüşdü.
Elə bu qəhrəmanlığına görə də
Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına al-
mışdı. Qəhrəman idi. Və bu Sovet
İttifaqı Qəhrəmanı medalını da
həmişə pəncəyinin üstündə gəzdi-
rirdi... Yaxşı kişi idi, savadlı,
mütaliəli, yeyib-içən, deyib-gülən,
nikbin bir adam idi. Gözəl yumo-
ru var idi. Elə bir gün olmadı ki,
işdə təzə bir lətifə danışbı bizi gül-
dürməsin. Həç kimlə də heç bir işi
olmadı. Həmişə də indi bacardı-
ğı köməkədən-zaddən ələyirdi...
Doğrudan da, görəsən indi o hara-
dır? Olub? Qalıb?

Hə... Məsələ bunda idi ki, elə
indicə Amerikaya ötürdüyüm o
dostum da, o qıçını çəkmə qəhrə-
man qoca yəhudi də və onlarla bi-
zim kimi başqa mütəxəssislər də
bir ildəyə işləyirdik. "Gələcəyi
proqnozlaşdırma və onun elmi
arastırmaları" adlı qərribə adı
olan ildəyə qalınır. Biz hər
gün səhər saat doqquzdan axşam
saat altıya qədər işdə oturub
Qorb dünyasını, kapitalizmə ca-
miyyətini, bazar iqtisadiyyatını,
xüsusi də Amerikani tədqiq
edir, onu öyrənir, bu aləmin iya-
rənciliklərini, əxlaqsızlığını, tərbi-
yəsizliyini qələmə alıb, arxivdə
gələcək nəsillər üçün saxlayırdıq.
Kapitalizmin artıq bu gün-sabah

çürüməsini, möhv olmasını, dağıl-
masını, yuxarıdan - Mərkəzi Ko-
mitənin diktəsi ilə elmi surətdə
arastırdır və sübuta yetirirdik.
Amma bir məsələni başa düşmür-
dük ki, mədəm ki, dediyimiz ki-
mi, bu kapitalizmə deyilən məf-
hum öz-özünə çürüyür, möhv
olur, daha bunu sübuta yetirmə-
yi mənası nadir ki? Və əgər bu
mövhy olma qəzəmlərsə, ləbəd-
düşsə, qoy elə öz-özünə, elə bizi-
sə möhv olub gəlsin. Ləbəd bir şeyi
sübuta yetirməyə nə ehtiyac var
ki? Və biz o illər, ki boyu pul yığib
iki ildən bir kapitalist ölkələrinə
turist səfərlərinə çıxıb, oranı gö-
rüb, oranın zəhri partılına ha-
səd aparıb və oradan qayıdandan
sonra elə oranı da söy-söyə gətir-
diyimiz əla-bəzək köynəkləri, al-
əlvan qastukları taxır, geyir və so-
sializmə camiiyyatında yaşadığımız
üçün özümüzü son dərəcə bədbəxt
sayırdıq. O vaxtlar üyrəmişdə so-
sializmi yarananın yeddi arxa dö-
nəni belə süyüb, dildə sosializmi
tarifiyləyib, əməldə isə gizli-gizli ka-
pitalizmə meyl edirdik. İndi isə
hamı üyrəmişdə və hamı də dili-
mizdə sosializmi yarananın yeddi
arxa dönnəsinə belə rəhmət oxu-
yub kapitalizmi yarananın yeddi
arxa dönnəsinin, bəz-əcdə nəslini
söyür və var-yoxdan çıxıdığımız
və əlimizdə heç nə qalmadığına
görə isə əməldə heç nəyə meyl edə
bilmirik. Və biz o zaman gələcəyə
çox ümidlə baxırdıq. Və biz gə-
ləcəyə çox ümidlə baxdıqca yaşadığ-
ımız bu sosializmə camiiyyatı da
gündən-günə çəpəklənirdi. Və so-
sializmə dediyimiz bu quruluş gün-
lərin bir günü o qədər çəpəkləndi,
o qədər çəpəkləndi ki, lap bəzə
aməlli-bağlı gəlirdi və bu gül də
vaxtdan əvvəl o qədər böyüdü
ki, artıq ləçəkləri də soldu, büzü-
dü və nəhayət, tamam töküldü və
bunun nəticəsində də biz tamami-
lə təklif qaldıq. Və bizim də ildə-
mizə bu çəpəklənmənin, bu solma-
nın nəticəsində get-gedə öz gücünü
itirməyə başladı. Və onun nəti-
cəsində MK-də oturub bizi kapitaliz-
mə dünyasını, Qorb aləmini
söyürməyə məcbur edən yoldaşlar
gənüb cənab oldular. Otur-
duqları binanı da kapitalizmə dün-
yasını idarə edən, kapitalizmə əli-
minə dayaqlı olan binaya çevirdilər.
Çevirib əvvəlki vəzifələrindən
da artıq və imtiyazlı bizi vəzifə tu-
tarıq bəzi alçaq, mənfur kommu-
nist adlandırıb, bizim işlədiyimiz
binanı almanlara satdılar. İlk və-
zifəsindən azad olan müdirmiz
oldu. Amma bizim müdirmiz arif
adam idi. Keçmiş müdirmiz vəzi-
fədə olarkən kapitalist aləmini sö-
y-söyə cənab tapırıb altdan altdan
elə o söydiyümüz kapitalist-
lərə çox gözəl bir iş təqdim yara-
dıb, sosialist qorupsiyası ilə əldə
etdiyi pullarla bir assosiasiya qur-

du və cənub kapitalist oldu və ya-
ratdığı assosiasiyanın prezidenti-
nə çevrildi. Və ondan sonra bizim
yeni müdirmiz orta yaşlı, yara-
şılıq bir alman oldu. Kapitalist
pulları ilə aldığı sənəti əmlakı
sayılan bizim bu idarəni başqa bir
müəssisəyə çevirdi. Həmin idarə-
nin qapısına da ingiliss və alman
dillərində bir lövhə vurdu. İndi o,
artıq bu ildədə hakim-fər-
man idi. Nə istəyirdisə, onu da
edirdi. Bundan əvvəlki müdirmiz
həyat yoldaşı erməni, özü də rus-
dilli olan bir nəfər kommunist idi.
İndi hər halda pis, ya yaxşı, özü-
müzünkünü idi. Onunla diti tapmaq
mümkün idi. İki prosesində bəzən
onunla mübahisə də edir, öz sözü-
müzü, öz haqqımızı tələb də edə
bilmirdik. Amma bu təzə müdirmiz-
yə yaltaqlanmaqdan başqa ələmə-
mə yox idi. Təki bizi işdən qov-
masın. Çünki müxtəlif dünyəy-
rüşlərinə malik olduğumuzdan
bir-birimizə savadla biliklə heç
nəylə sübut edə bilmirdik. Elə bu-
na görə də onun tələblərinə sus-
mağdan və yaltaqlanmaqdan sav-
vay heç nə ilə cavab verə bilmir-
dik. Amma iş haqqı savadla qalsa
idi, onu bizim hər birimiz, ən sıra-
vi işçim belə susdurma bilərdi.
Çünki köhnə və indi ağır büzü-
yümüz quruluş bizi pul qazanmaq
bucarığandan məhrum etsə də, bi-
zə ələ bir savad vermişdi. Bu sa-
vada iş söz ola bilməzdi. Köhnə
quruluş bəzə savad, dünyəyörüşü
və bir də ələ yaltaqlıq dərsi öyrə-
mişdi ki, o dövrlərdə bunların hər
biri işə yarayırdı. Hə... Bu təzə
müdir isə tərs kimi yaltaqlığı sevir-
mirdi, yaltaqlıqdan xoşlanmırdı.
İki sevirirdi. Görülən hər hansı bir
işin nəticəsini sevirirdi. Bizi hamı-
mız ali təhsil görmüş, ondan da
başqa elmi dərəcəli olan mütəxəss-
islər idik. Bir sözlə, geniş dünya-
görüşünə malik, erudiitşliyi, dün-
ya hadisələrindən baş çıxardan,
amma biznes deyilən anlayışdan,
pul qazanmaq bucağından məhrum
işçilər idik. Çünki keçmiş
dövlərdə də sabahkırmızı arxa-
yı, gələcək sabahlardan qorxa-
mayan, indi piş-paxş məaşın gər-
lənən adı ziyalıları idik, hərdənbir
ona-buna məqalələr, imkənli yola-
daşlar üçün dissertasiyadan-filan-
dan yazıb yazı aylarında kurort-
larda istirahət etmək üçün pul da
qazanırdıq. İstədiyimiz yerdə də
savadımız yazılarımızla nümayiş
də edə bilmirdik. Savadımızla,
dünəyörüşümüzüzlə istədiyimiz
adəmi istədiyimiz hər hansı bir
məsələni sübut edə bilmirdik.
Öz savadımız, yazı-pozu bacarığı-
mız, iş qabiliyyətimiz, kollektivlə
ünsiyyətimiz və bir də üstəlik yal-
taqlanmağımız "bizi işiylə saba-
ha, nurlu gələcəyə" aparırdı. Çün-
ki heç kimin cibinə girmirdik, heç
kimdən də ögürlük etmirdik.
Dövlətin, hökumətin bizi də ya-
lanla, hiçliklə ögürlədiyi biz də
yenidən eyni üsulla ondan alırdıq.
Bir-birimizə də istənilən sayda
yalanlar deyirdik. Bunlar isə nə
ögürlük sayırdı, nə də ki, yalan.
Çünki kimin nə işlə məşğul oldu-
ğunu, kimin hardan nə ögürlük
etdiyini kimin bilir, heç kim də heç
kimin üzünə heç nəyi vurmurdu.
Bir sərtilə ki, bu ögürlüqlər öz

həddini aşmasın. Çünki bu həmi-
ya çatmalı idi. Birinə az, birinə
çox, amma hamı nəsə götürməli
idi. Yalanlara iş kifayət qədər
imkan verilməmişdi. Çünki heç kim
heç nəyə inanmırdı. Və heç kim
də heç kimi istismar etmirdi. An-
caq özümüz-özümüzü istismar
edir və buna da "xaltura" de-
virdik. Nə isə...

Bəli... Bu təzə müdir, yeni al-
man təz bir vaxtda bizim idarə-
mizdə təmizlik işləri aparmğa
başladı. Bir-biri, iki-biri hamını ixti-
sara saldı. Bir sözlə, bizi işdən
qovdu. Köhnə dövrdə əgər kimisə
işdən çıxardırırlarsa, bu dövrdə
bela qayda artıq aradan götürül-
müşdü. İndi heç kimi işdən çıxar-
tmır, hamını ixtisara salırdılar.
Və nəhayət, növbə bir qıçını al-
manlarla döyüşdə itirmiş Sovet
İttifaqı Qəhrəmanı olan bu qoca
yəhudiyə çatdı. Hə... Yeri gəlmiş-
kən bu alman bizim idarəyə mü-
dir təyin olunan gündən bu qoca
yəhudi hamışa döyüşdə fəxrəz gə-
zirdiyi. Sovet İttifaqı Qəhrəma-
nı" ordenini çıxardaraq gəzirmiş-
di. Və təzə müdir öz savadı ilə ha-
minə heyran edən. Köhnə müdirə
hamışa ağıllı və məntiqli çıxışlar
hazırlayan və o köhnə dövrlərdə
bizdən fərqli olaraq kapitalizmə
dünyasını hamıdan az tənqid
edən, hər bir quruluşun pis və
yaxşı cəhətlərini ağılla, emosiya-
yız, heç bir hissə qapılmıdan gö-
rən və heç bir vaxt kommunist
partiyasının üzvü olmayan bu qoca
yəhudiyə heç bir etik normala-
rı filan gözləmədən dedi ki, sən
artıq işə yaramasan, çünki şükəst-
ən və şükəstiliyinə görə də işə
tez-tez keçirilsən və sənin işi geci-
kəməyin məna sərf etmir. (Amma
əslində, o, işə geciikib-ələmirdi).
Qoca yəhudi onunla heç mübahisə
də etmədi. Çünki heç vaxt mü-
bahisə etmə də deyildi. Sadəcə
olaraq təzə müdirin üzünə baxıb
yüngülcə gülümsədi və alman di-
lində "bəli, mən sizi anladım" de-
yib öz otağına keçdi, stolunun
üstünü, otağındakı şəkli, seyfə bo-
şaldıb açarları katibə qaza verib
otağı tərək edib çıxıb gəldi. Və bə-
liliklə də qoca yəhudi ixtisara
düşdü. Bu qoca yəhüdindən sonra
hamımız öz payımızı götürdük.
Altdan-altıdan hamımız özümüzə
iş axtarmğa başladılar və eyni za-
manda öz işlədiyimiz idarədə də
savadımızdan heç bir işə yaramadı-
ğını görüb burada da əli yeri qoy-
maq üçün təzə müdirin üzünə ba-
xıb şit-qit gülümsəyib, ona yaltaqla-
nırdı. Lakin bunun da heç bir
kəməyi olmadı. Sonra növbə mənə
çatdı. Mən isə ömrümün ixtisara
düşməyimi eşidəndə əvvəlcə qu-
laqlarımın inanmadım, qoş halına
düşdüm. Axı mənim əlimdən başqa
bu bir işdə gəlib-ələmirdi. Az-
çox öz savadım, biliyim arxayın
idim də, hiss edirdim ki, əgər
qoca yəhudinin o dərin savadı in-
diki dövrdə işə yaramırsa, demək
monimiki heç kərə gəlməz və son-
ra isə növbə indicə Amerikaya
ötürüldüyü dostuma çatdı və da-
ha sonra bir-biri hamımız ixtisara
düşdük, öz ölkəmizdə, öz yerimiz-
də könüllü olaraq qərrib olduq.
Vəssalam.

Daıvam gələni sayımızda